

ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ «САМОПРОГОЛОШЕНИХ» ДЕРЖАВОПОДІБНИХ УТВОРЕНЬ

В умовах стрімкого розвитку суспільно – публічних відносин розвиток міжнародного права (далі – МП) є можливий лише у випадку існування відповідно закріплених інституційних гарантій захисту прав тих чи інших суб'єктів МП з метою підтримання їхнього еволюційного процесу.

Як зазначив Тарасов О. В., «...найважливішою проблемою сучасного МП є правова природа держави та інших владно – територіальних політій, що виступають гарантантами міжнародного правопорядку...» [1, с. 218]. При чому слід відмітити, що саме владний характер, тобто можливість застосування сили, як держав, так і державоподібних утворень, становить одночасно і найбільш ефективний спосіб захисту та утвердження міжнародного порядку та безпеки, і є реальною, потенційною загрозою вчинення міжнародних правопорушень.

Ідея про те, що держава, як превалюючі суб'єкт міжнародного права, є найбільш повним представником народу на міжнародній арені, призвів до фактичного ігнорування інших потенційних суб'єктів МП, зокрема фізичних та юридичних осіб, та сприяв розвитку такої міжнародно – правової категорії як державоподібні утворення. Так, наявність хоча б однієї чи декількох ознак державно – владного механізму в межах таких утворень, стало причиною виникнення таких обтічних виразів як «держави в період становлення», «держава, що встановлюється», «квазідержава» тощо [1, с. 219, 220].

Відповідні ознаки держави, як самостійного владно – адміністративного утворення зазначені у ст. 1 Конвенції Монтевідео про права й обов'язки держав від 26 грудня 1993 р., де встановлено, що : «Держава як особа міжнародного права повинна мати: а) постійне населення; б) певну територію; с) уряд і д) здатність вступати в міжнародні відносини з іншими державами»[2].

Виведення таких критерії державності, саме по собі, носить як позитивний, так і негативний характер, адже диференціація того чи іншого явища за відповідними, присущими лише такому явищу, ознаками сприяє конкретизації та індивідуалізації останнього серед загального масиву подібних категорій, однак всього лише формальна відповідність вказаним ознакам

---

¹ Студентка 4курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого.

будь – якого іншого об'єкту чи явища, яке за своїм змістом таким не є, формує проблематику щодо можливої рівності індивідуалізованого суб'єкта та «квазідержави».

У своєму монографічному дослідженні, Тарасов О. В. влучно вказав, що «... проголошення рабовласницької або расистської держави ще не створює легітимної державності. Захоплення іноземної території й установлення ефективного контролю над населенням, що постійно там проживає, за допомогою окупаційного уряду не знищує автоматично державності потерпілої суверенної особи» [1, с. 225].

У наслідок виникнення таких не поодиноких випадків агресії з метою встановлення державності у межах міжнародного співтовариства утворилася своєрідна індивідуалізована «сіра зона», у якій діють так звані «самопроголошені» держави, або держави *de facto* [1, с. 246].

Фактична відповідність таких утворень ознакам держави призводить до зловживання недосконалістю нормативного матеріалу, а тому різноманітні сепаратистські утворення здійснюють спроби проголошення суверенних держав з метою набуття певного міжнародно – правового статусу з подальшим користуванням міжнародною правосуб'єктністю новоствореної міжнародно – правової особи.

Окрім того, такий стан речей обтяжений тим, що з тих чи інших політичних мотивів чи переконань, деякі суверенні держави погоджуються з існуванням таких утворень, а тим більше погоджуються з визнанням нелегітимних міжнародно – правових осіб [3, с. 584]. Тобто фактично добровільно та свідомо погоджуючись з протиправними діями в межах сучасного міжнародного співтовариства, тим самим підриваючи самі основи міжнародного правопорядку та здорового глузду.

Зокрема, не можна залишити осторонь події на території України, зокрема в Луганській та Донецькій областях, які докорінно змінили політику – правову ситуацію в Україні та дестабілізували міжнародно – правовий порядок прямо посеред Європи.

Фактичне існування таких нелегітимних утворень як самопроголошені «Донецька Народна Республіка» (ДНР) чи «Луганська Народна Республіка» (ЛНР) не можна розглядати як юридично законними з огляду на ряд обставин, зокрема:

1. Згадані «квазідержави» формально виникли на території суверенної, унітарної та незалежної держави.
2. Вказані утворення не визнанні міжнародним співтовариством як суверенні територіальні утворення чи організаціями національно – визволь-

ного руху, оскільки на території ДНР та ЛНР ведуться активні військові дії, де існування будь – яких державотворчих процесів взагалі вбачається абсурдним.

3. Визнання існування будь – якою державою, навіть часткове, таких утворень ставить під обґрунтований сумнів дотримання такою державою принципу суверенітету, як внутрішнього так і зовнішнього, що є недопустимим явищем в сучасному правовому суспільстві.

Окрім того особливості такого гібридного військового стану, зокрема полягає в його орієнтації не стільки на анексію територій, скільки на загальне ослаблення і дезорганізацію суверенітету материнської держави та фактичного обмеження правосуб'єктності української держави, шляхом штучного, за допомогою насильства, створення нелегітимних міжнародно – правових утворень в межах незалежної унітарної держави [4, с. 7].

Виникнення таких утворень як ДНР та ЛНР яскраво висвітлюють ще одну проблематику «самопроголошених» держав, а саме сепаратизму населення на невизнаних територіях таких нелегітимних утворень. Фактично явище становище перебуває поза межами правового поля, адже новостворені «квазідержави» не можуть належним чином гарантувати дотримання прав і свобод людини [5, с. 290].

Слід звернути увагу на те, що домагаючись примусової сецесії окремої території від материнської держави, сепаратизм бере у заручники все населення держави, що формує критичний міжнародно – правовий стан в межах суверенної держави [6].

Ситуація, яка виникла на території України є не першим прецедентом виникнення «самопроголошеної» «квазідержави». Так, у резолюції № 661 «Ситуація у відносинах між Іраком і Кувейтом» від 2 серпня 1990 р. Рада Безпеки ООН закликала всі держави «не визнавати ніякого режиму, установленого державою, що окупує». Крім того, у резолюції № 662 від 9 серпня 1990 р. Рада Безпеки ООН ухвалила, що «анексія Кувейту Іраком у будь – якій формі й під будь – яким приводом є юридично незаконною й вважається недійсною» [1, с. 226].

У своєму дослідженні Тарасов О. В. досить влучно та чітко вказав, що «... як створення, так і припинення існування міжнародної правосуб'єктності держави сьогодні вже не залежить виключно від фактичних обставин, а визначається також найважливішим міжнародно – правовим критерієм» [1, с. 226].

Таким чином, реалії міжнародно – правової ситуації на сучасному етапі розвитку, вказують на ряд недосконалостей та проблем щодо виникнення та суті «самопроголошених» «квазідержав» та потреби конструктивної та

грунтовної розробки нормативно – правового регулятора відносин таких державо – подібних утворень з метою мінімізації ризиків дотримання прав та свобод людей та диференціації нелегітимних дій від законних та вмотивованих прагнень створення нових держав.

Література

1. Тарасов О. В. Суб'єкти міжнародного права: проблеми сучасної теорії : монографія / О. В. Тарасов. – Харків: Право, 2014. – 512 с.
2. Convention on Rights and Duties of States, signed at Montevideo, 26 Dec., 1993 // League of Nations Treaty Series. – 1936. – Vol. 165. – P. 19.
3. Вітман К. Невизнані держави пострадянського та постсоціалістичного простору: шлях до міжнародного визнання / К. Вітман // Держава і право. – 2011. – № 53. – С. 584.
4. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / [Лібанова Е. М., Горбулін В. П., Пирожков С. І. та ін.]; за ред. Е. М. Лібанової. – Київ: НАН України, 2015. – 363 с.
5. Кошелюк В. Г. Самопроголошені держави як інструмент геополітичної стратегії провідних держав на Європейському континенті / Кошелюк В., Гринюк Т. А. // Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень. – 2008. – № 1. – Вип. 37. – С. 287–292.
6. Сіваш О. М. Концепція «відповідальності по захисту» як баланс принципів державного суверенітету та поваги до прав людини / О. М. Сіваш // Форум права. – 2015. – № 4. – С. 253–259 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_4_46.pdf.

Науковий керівник: Тарасов О. В., доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

С. В. Брояков¹

ОБ'ЄКТИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В КОНТЕКСТІ БЕРНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ТА УГОДИ ТРІПС

Значний вплив на формування ефективних механізмів захисту прав інтелектуальної власності справила Бернська конвенція про охорону літературних

¹ Студент 5 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.